

Een winters tochtje en een Kokmeeuw in zomerkleed

Auke B. Terluin

Een mooie zonnige dag, deze vierentwintigste januari 1992, met een strakblauwe lucht en maar heel weinig wind. Ideaal weer voor het vertrouwde fietstochtje 'de Rotte rond' (vanaf Rotterdam langs de ene oever tot aan rijksweg en spoorbaan bij Moerkapelle heen, daar over het water en langs de andere kant terug). De middagtemperatuur is ongeveer nul graden, na drie koudere etmalen waarin het vooral 's nachts flink vroom. Formaties Grauwe Ganzen waren boven de stad te zien en ook groepjes Kieviten repten zich alsnog (west)zuidwestwaarts.

Vandaag moet ik maar eens bekijken hoe de watervogels met de ijsomstandigheden omgaan. Het riviertje blijkt goed dichtgevroren en hier en daar wordt zelfs al door enkele durfals geschaatst op wel heel erg krakend ijs. Binnen een traject van acht kilometer tel ik vier wakken: twee kleine van nog geen drie meter in middellijn en twee grotere van ongeveer acht à tien meter. Het kleinste ligt tussen het riet aan de kant en er drijven twee Futen in, slapend zij aan zij. Waarschijnlijk het plaatselijke broedpaar, dat de hele winter nog niet is weggeweest. Het tweede kleine wak is rond en ligt ten minste tien meter vanaf de kant. Hierin bevinden zich één Fuut, één vrouwelijke Tafeleend en tien Meerkoeten.

Onder een houten brug voor fietsers en voetgangers ligt het eerste grotere wak, waarin ik ongeveer twintig (half-)wilde eenden en evenveel Meerkoeten tel. Het grootste en dichtstbevolkte wak ligt pal tegenover het voornaamste pad dat vanuit de Rotterdamse wijk Ommoord naar de Rotte loopt. In en om dit wak bevinden zich meer dan veertig 'wilde' eenden en zeker zoveel Meerkoeten, één Fuut en één vrouwelijke Krooneend. Als ik met de camera in de aanslag in de berm door de knieën ga om een portretje van de Krooneend te maken, zit zij – bij wijze van spreken – al bijna bij mij op schoot: blijkbaar reeds gewend door mensenhand te worden gevoerd. Krooneenden zijn al enige jaren thuis op de enkele kilometers verderop gelegen Zevenhuizerplas; zij broeden er waarschijnlijk zelfs. Ook daar zijn deze vogels buiten het broedseizoen niet bijzonder schuw.

De futenbezetting van bijna alle wakken is een voorzichtige aanwijzing dat de vogels dit winterse niet zeer serieus (behoeven te) nemen. Op een weiland bij Oud Verlaat, een dorpje dat bij de gemeente Zevenhuizen-Moerkapelle hoort, wordt mest uitgereden. In een opvliegende groep van voornamelijk Spreeuwen en Kauwen, merk ik zes Kieviten op (en even later is er zelfs een Watersnip, die met een krassende roep op de wieden gaat). Ook deze vogels hebben kennelijk niet de moeite genomen te vluchten voor de vorst. De Zevenhuizerplas is een grote vlakte van zeer helder en visrijk water, waarop het 's zomers zwart ziet van de plankzeilers. Nu ligt de plas er grotendeels ijsloos en vrijwel rimpelloos bij. Tientallen Futen en wat minder Dodaarsen vissen er bijna groepsgewijs. Ook zijn er meer dan tien Aalscholvers en, dicht bij de oever, vier Grote Zaagbekken, die langdurig onder water kijken alvorens te duiken. De slordige bruine kuif steekt daarbij recht omhoog. In de verte ontdek ik er nog zes, en inderdaad, allemaal vrouwtjes; er is geen enkel mannetje in de omgeving te zien. Het fluitgeluid van Smienten klinkt van achter de voornamelijk met wilgen begroeide eilandjes: twee groepen van bij elkaar meer dan hon-

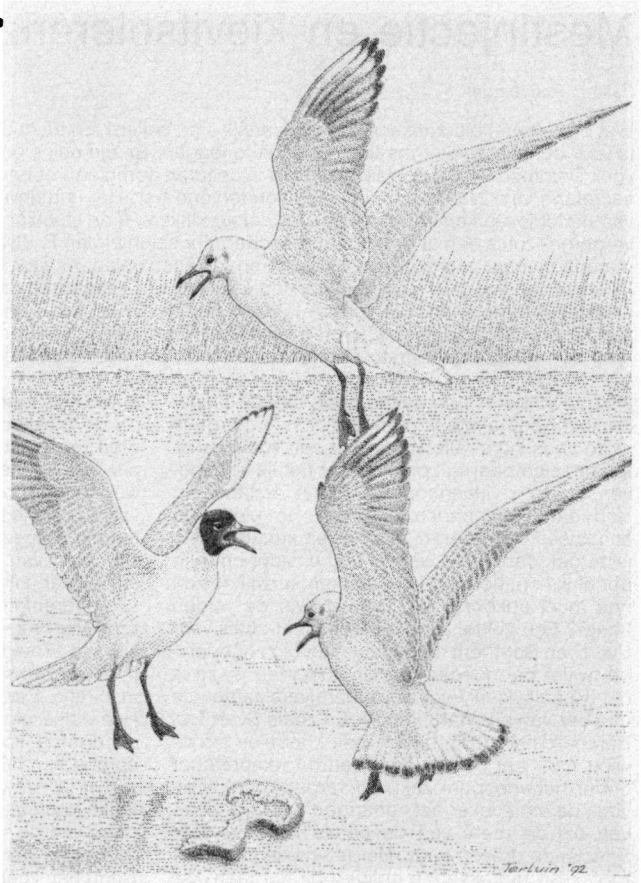
derd vogels. Op en bij de eilandoevers zijn voorts enkele tientallen Krakeenden en een dozijn Wintertalingen waar te nemen. Precies veertien Slobeenden dobberen bedaarnd het beeld binnen: drie mannetjes in prachtkleed, de rest... nee, toch niet allemaal vrouwtjes, want bij nadere beschouwing blijken er nog vier mannetjes, in hoofdzakelijk roodbruin eclipskleed, bij te zijn. Tot slot moeten nog de ongeveer veertig Kuifeenden en die enkele Tafeleend, een wijfje, genoemd worden (Wilde Eenden, tamme ganzen en Knobbelzwanen, zeker ook aanwezig, zie ik hierbij over het hoofd).

Na dit alles komt de meest ongewone waarneming van de dag toch nog op naam van een heel gewone vogel: een Kokmeeuw. Op de terugweg tref ik een groepje Kok- en Stormmeeuwen, dat ruzie maakt om een korst brood, op het ijs van de Rotte bij Terbregge. Meteen valt op dat één van de Kokmeeuwen 'gewoon' in zomerkleed is. Een vrijwel geheel uitgekleurde chocoladebruine kop op 24 januari. Daarmee is de vogel echt de enige van de honderden Kokmeeuwen die ik in de voorbije weken heb gezien. Een foto, waarmee de licht vervreemden de indruk die een zomerse meeuw op winters ijs teweegbrengt, zou kunnen worden overgebracht, kan ik helaas net niet maken. Het groepje verdwijnt krijgsend uit het zicht en keert niet terug. Ik wèl, vier dagen later, en daar zit de zelfde Kokmeeuw op de daknok van één van de huizen langs het water. En weer (!) heb ik er niet aan gedacht brood mee te nemen om hem daarmee op het, nu wegdooiende, ijs te krijgen. Een tekening, dan maar.

Aan het voorkomen van Kokmeeuwen in zomerkleed in de winter, heb ik meteen wat naslag- en navraagwerk gewijd, tegelijk met een eigen onderzoekje (altijd goed te doen met/aan een zo talrijke vogelsoort als de Kokmeeuw):

Jac P. Thijssse zag op Sint Nicolaasmorgen, 5 december 1909, te Amsterdam bij de Schreierstoren 'al een kokmeeuw met een zwarten kop' ('op enkele plekjes op 't voorhoofd en in den nekstreek' na). (De Levende Natuur 14 (9): 166, januari 1910.) Thijssse stelt dat de rui (van kop- en

Kokmeeuw in zomerkleed, op het ijs van de Rotte bij Terbregge, 24 januari 1992.
Tekening: Auke B. Terluin.

romperen) omstreeks eind januari of begin februari begint en dan ongeveer een week duurt, en ook dat de meeuwen lang niet alle op de zelfde tijd ruien.

Willem van de Waal zag een Kokmeeuw 'in een geheel nieuw zomerkleed' tussen een grote groep Storm- en Kokmeeuwen in de omgeving van de Amerikahaven te Amsterdam op 11 november 1982, en nog één of heel misschien de zelfde – op 6 december van dat zelfde jaar bij Halfweg. (De Gierzwaluw, jaargang 20, nummer 4, 1982, bladzijde 141).

Pierre Maréchal doet mededeling van een exemplaar dat 'voor driekwart in zomerkleed was' tussen een groep Kokmeeuwen nabij het centrum van Eindhoven op 1 januari 1986. (Kokmeeuw (*Larus ridibundus*), Ecoscript 12.34 N, Stichting Mondiaal Alternatief, Zandvoort, 1986, bladzijde 9).

Na mijn waarneming, relatief natuurlijk de minst bijzondere want de laatste, heb ik op verschillende plaatsen en data groepen Kokmeeuwen, en de daarin voorkomende exemplaren met een duidelijke 'zomerkop', geteld. Dit 'duidelijk' blijkt in de praktijk goed hanteerbaar als: 'meer dan 50% van de kop is donker'. Exemplaren met dit kenmerk springen er, als men een groep van af-

stand bekijkt, duidelijk uit. Acht tellingen, verspreid over een hele maand beginnend op 24 januari, van groepen Kokmeeuwen met tussen honderd en vierhonderd individuen, in en juist buiten Rotterdam, geven al een aardig beeld (en niet meer dan dat) van de opkomst van het zomerkleed aan de hand van de ontwikkeling van de donkere kop.

Op 6 februari heeft nog maar ongeveer 0,5% van de Kokmeeuwen een voor meer dan 50% donkere kop, op 15 februari is dit al 2% en op 25 februari bijna 10%. Na de eerste week van maart zal zeker meer dan 50% van de Kokmeeuwen een 'meer dan 50% zomerkop' bezitten. Gelet op de ontwikkeling van de zomerkop bij enkele Kokmeeuwen in mijn stadsdeel, heb ik intussen de indruk gekregen dat het volledige proces – vanaf het begin van groter worden van de winterse oorvlekjes en het verschijnen van donkere veertjes aan de achterrand van de kap tot het geheel voltooid egaal bruine gezichtsmasker – zeker langer duurt dan een week. Daarnaast lijkt het zo te zijn dat de Kokmeeuwen die overdag in de polders buiten de stad verblijven, gemiddeld een paar dagen achterlopen bij de 'stads'-kokmeeuwen.

■ Auke B. Terluin, Azaleastraat 20a, 3051 TG Rotterdam.